Eiropas Komisija

PĀRDOMU DOKUMENTS PAR
GLOBALIZĀCIJAS IESPĒJU IZMANTOŠANU

LV

Eiropas Komisija
COM(2017) 240, 2017. gada 10. maijs

Rue de la Loi/Wetstraat 200
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË
+32 2 299 11 11

Franss Timmermanss

Komisijas priekšsēdētāja pirmais vietnieks
Labāks regulējums, iestāžu attiecības, tiesiskums un Pamattiesību harta

Jirki Katainens

Komisijas priekšsēdētāja vietnieks
Darbvietas, izaugsme, ieguldījumi un konkurētspēja

PRIEKŠVĀRDS

2017. gada 1. martā Eiropas Komisija iesniedza Balto grāmatu par Eiropas nākotni. Tas ir sākumpunkts godīgām un plašām debatēm par Savienības nākotni 27 dalībvalstu kontekstā. Lai vēl vairāk sekmētu diskusijas, Eiropas Komisija ir iesniegusi vairākus pārdomu dokumentus par būtiskākajiem jautājumiem, kas noteiks to, kādi būs nākamie gadi.

Šis dokuments par globalizācijas iespēju izmantošanu ir otrais no minēto dokumentu kopuma. Tā mērķis ir veikt taisnīgu un uz pierādījumiem balstītu izvērtējumu par to, ko globalizācija nozīmē Eiropai un eiropiešiem.

Daudzi eiropieši, jo īpaši jaunieši, uzskata, ka iespēja būt savienotiem ar cilvēkiem citās valstīs un kontinentos var uzlabot viņu dzīvi. Viņiem ir taisnība – apmēram trešo daļu no mūsu valstu ienākumiem rada tirdzniecība ar pārējo pasauli.

Tomēr daudzi eiropieši ir rezervēti. Viņi globalizāciju uzskata par sinonīmu darbavietu zaudēšanai, sociālai netaisnībai vai zemiem standartiem vides, veselības aizsardzības un privātuma jomās. Viņi to uzskata par tradīciju un identitātes izzušanas faktoru. Šīs bažas ir jākliedē. Un mēs to varam izdarīt, vienīgi atklāti konfrontējot šīs problēmas.

Debates darīs mūs stiprākus un spējīgākus sniegt ilgtspējīgas un taisnīgas atbildes, kas atbilst eiropiešu vēlmēm.

Pašlaik vairāk nekā jebkad agrāk vietējā mēroga jautājumi iegūst globālu nozīmi un globāla mēroga jautājumi iegūst lokālu nozīmi. Lai gan globalizācija skar gandrīz katru mūsu dzīves aspektu, mūsu iedzīvotāji un reģioni šo attīstību piedzīvo ļoti atšķirīgi.

Tāpēc ir pienācis laiks apsvērt, ko ES var darīt, lai ietekmētu globalizāciju saskaņā ar mūsu kopīgajām interesēm un vērtībām. Pajautāt, ko varam darīt, lai aizsargātu, aizstāvētu un stiprinātu Eiropas iedzīvotājus, jo īpaši visneaizsargātākos. Un vienoties par to, kā Eiropas Savienība – no ES iestādēm līdz dalībvalstīm, reģioniem, pašvaldībām, sociālajiem partneriem, plašākai pilsoniskai sabiedrībai, uzņēmumiem un augstskolām – un tās starptautiskie partneri var apvienoties, lai izmantotu globalizācijas iespējas.

2017. gada 10. maijā

27 dalībvalstu, Eiropadomes, Eiropas Parlamenta un Eiropas Komisijas vadītāju deklarācija

"Eiropas Savienība saskaras ar nepieredzētiem izaicinājumiem gan pasaules, gan valstu mērogā – reģionālie konflikti, terorisms, pieaugošais migrācijas spiediens, protekcionisms un sociālā un ekonomiskā nevienlīdzība. Mēs esam apņēmības pilni kopīgiem spēkiem risināt strauji mainīgās pasaules problēmas un sniegt mūsu iedzīvotājiem gan drošību, gan jaunas iespējas. Mēs padarīsim Eiropas Savienību stiprāku un izturētspējīgāku, kļūstot vēl vienotākiem un solidārākiem savā starpā un ievērojot kopīgus noteikumus. Vienotība ir gan nepieciešamība, gan mūsu brīvā izvēle. Rīkojoties individuāli, globālo pārmaiņu dinamika mūs nostumtu malā. Turēties kopā ir mūsu labākā iespēja ietekmēt šo dinamiku un aizstāvēt mūsu kopīgās intereses un vērtības."

Romā, 2017. gada 25. martā

"Būt eiropietim nozīmē arī būt atvērtam un veikt tirdzniecību ar mūsu kaimiņiem, nevis doties karā ar tiem. Tas nozīmē būt par lielāko tirdzniecības bloku pasaulē, kuram ir tirdzniecības nolīgumi, kas ir spēkā vai par kuriem notiek sarunas, ar vairāk nekā 140 partneriem visā pasaulē.
Un tirdzniecība nozīmē darbavietas, – par katru EUR 1 miljardu, ko mēs iegūstam no eksporta, visā ES tiek izveidoti papildu 14 000 darbavietu. Un vairāk nekā 30 miljoni darbavietu – katra septītā darbavieta Eiropas Savienībā – ir atkarīga no eksporta uz citām pasaules valstīm.

Žans Klods Junkers
Eiropas Komisijas priekšsēdētājs
Runa par stāvokli Savienībā 2016. gada 14. septembrī

SATURA RĀDĪTĀJS

1. IZVĒRTĒJOT GLOBALIZĀCIJU UN TĀS IETEKMI 6

1.1. Globalizācija nav nekas jauns, bet tā strauji mainās 6

1.2. Tā ir pozitīvs spēks, kas rada pārmaiņas... 7

1.3. ... bet tā arī izraisa problēmas 8

2. IESKATS NĀKOTNĒ 10

2.1. Globalizācija 2025. gadā būs pavisam citāda 10

2.2 ... un norobežošanās vai bezdarbības kārdinājumiem būs jāpretojas 12

3. EIROPAS ĀRĒJĀ REAKCIJA – STARPTAUTISKA SADARBĪBA GLOBALIZĀCIJAS IETEKMĒŠANAI, EKONOMIKAS DIPLOMĀTIJA UN INSTRUMENTI VIENLĪDZĪGU KONKURENCES APSTĀKĻU NODROŠINĀŠANAI 13

3.1. ES jau ir spēks, kas rada taisnīgāku pasaules kārtību... 13

3.2. ... tomēr nākotnē būtu jādara vēl vairāk 13

3.3. ... un ES būtu jārīkojas, lai atjaunotu vienlīdzīgus konkurences apstākļus 15

4. EIROPAS IEKŠĒJĀ REAKCIJA – IZTURĒTSPĒJAS VEIDOŠANA, LABĀK SADALOT IEGUVUMUS UN VEICINOT ILGTERMIŅA KONKURĒTSPĒJU 16

4.1. Stabilai sociālai un izglītības politikai ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu izturētspēju un resursu taisnīgu sadali... 16

4.2 ... vienlaikus ir jāpieliek lielas pūles, lai radītu Eiropā konkurētspējīgu un novatorisku ekonomiku... 17

4.3. ... ciešā sadarbībā ar reģioniem, kuriem ir vairāk nodrošinātas iespējas 19

5. NOSLĒGUMS 21

1. IZVĒRTĒJOT GLOBALIZĀCIJU UN TĀS IETEKMI

1.1. Globalizācija nav nekas jauns, bet tā strauji mainās

Globāla mēroga sadarbība pastāv jau gadsimtiem ilgi, atspoguļojot cilvēka instinktu rast jaunas iespējas, iepazīt jaunus cilvēkus un vietas un apmainīties ar idejām un precēm. Agrāk globalizācijas galvenie virzītājspēki bija preču tirdzniecība un kapitāla plūsmas. Šodien straujās tehnoloģiju pārmaiņas veicina to, ka globalizācija arvien vairāk balstās uz zināšanām.

Tādi būtiski sasniegumi kā internets un jaunietekmes ekonomiku izaugsme ir vēl vairāk paātrinājuši globāla mēroga apmaiņas un ir pārveidojuši to būtību. Vairums produktu vairs netiek saražoti tikai vienā valstī, bet drīzāk ir "ražoti pasaulē". Tie ietver izejvielas, sastāvdaļas, tehnoloģijas un pakalpojumus, kuru izcelsme ir dažādās valstīs un kontinentos. Viedtālruņi vai medicīnas ierīces var tikt izstrādāti Eiropā vai ASV un samontēti Āzijā vai Austrumeiropā, izmantojot detaļas, kas ir ražotas citur. Piegādes ķēdes ir kļuvušas globālas.

Lai gan 20. gadsimta septiņdesmito gadu sākumā tirdzniecība veidoja mazāk nekā 20 procentus no pasaules IKP, patlaban tā veido aptuveni pusi no tā. Un, pat ja tradicionālā preču tirdzniecība kopumā stabilizējas, cita veida apmaiņa, piemēram, datu plūsmas, joprojām ārkārtīgi strauji palielinās. Aplēses liecina, ka ar atbilstīgu regulējumu datu ekonomikas vērtība pieaugs līdz EUR 739 miljardiem 2020. gadā, veidojot 4 % no ES kopējā IKP – vairāk nekā divkāršojot tās pašreizējo vērtību.

Tajā pašā laikā pasaule aizvien vairāk un vairāk saskaras ar starptautiska mēroga problēmām – no līdz šim nepieredzētām migrācijas plūsmām līdz teroristu draudiem, finanšu krīzēm, pandēmijām vai klimata pārmaiņām. Pat lielākās un bagātākās

1. attēls. Globalizācijas fāzes

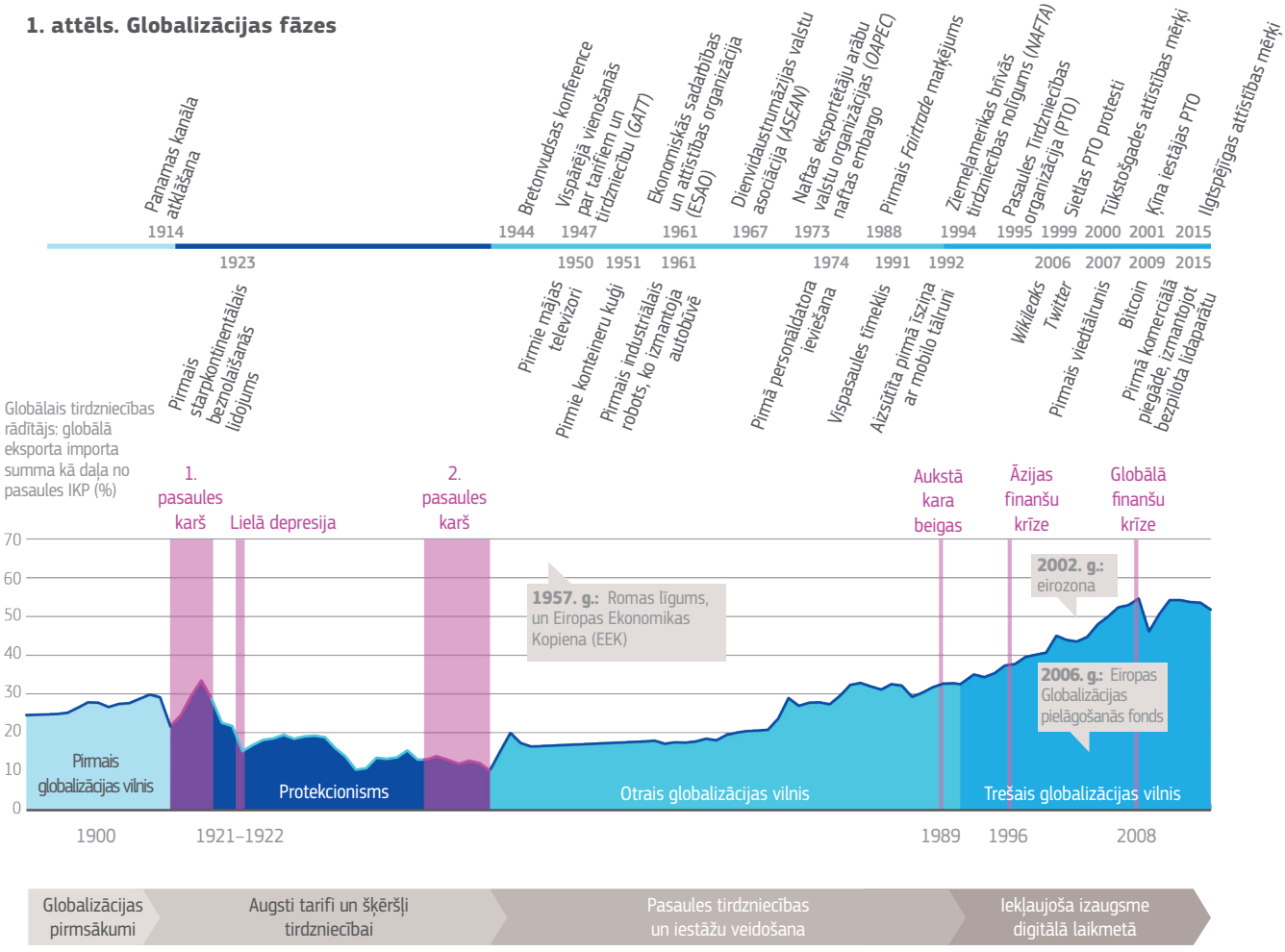

Avots: Eiropas Komisija (2016. gads), *Klasing and Milionis* (2014. gads), Pasaules Banka (2017. gads), pielāgots no *NBER Macrohistory Database*.

2. attēls. Globālie mērogi ir šodienas realitāte

Avots: 2016. gada dati vai jaunākie pieejamie dati (2015. gads).
Avots: *McKinsey Global Institute*, ANO, Pasaules Tūrisma organizācija, ESAO, Eiropas Komisija.

valstis vairs nespēj vienatnē tikt galā ar problēmām, ar kurām tās saskaras. Mūsdienu pasaulē arvien lielāka nozīme ir globālai sadarbībai.

1.2. Tā ir pozitīvs spēks, kas rada pārmaiņas...

Ciešāk savienota pasaule ir radījusi jaunas iespējas. Cilvēki tagad ceļo, strādā, mācās un dzīvo dažādās valstīs. Tie mijiedarbojas tīmeklī, apmainoties ar idejām, kultūru un pieredzi. Studentiem ir tiešsaistes piekļuve vadošo augstskolu studiju kursiem visā pasaulē. Valstis var saražot vairāk un lētāk, specializējoties jomās, kas tām padodas vislabāk un izmantojot apjomradītus ietaupījumus pasaules tirgos. Starptautiskā konkurence, globāla mēroga rīcība klimata pārmaiņu jomā, zinātniskā sadarbība un ideju apmaiņa ir veicinājusi radošumu un paātrinājusi inovāciju. Uzņēmumi, kas aktīvi darbojas starptautiskajā tirgū, saglabā konkurētspēju, jo tie ātrāk iegūst jaunas zināšanas un pielāgojas[1].

Eiropas eksports ir pieaudzis, jo klienti visā pasaulē pieprasa mūsu sniegtās augstās kvalitātes preces un pakalpojumus. Ļoti pieprasītas ir mūsu lidmašīnas, augstākās klases automašīnas, rūpniecības iekārtas, kosmētikas līdzekļi un veselības aprūpes produkti, augstas klases apģērbi un kvalitatīva pārtika. Līdz ar mūsu sniegtajām konsultācijām, inženierpakalpojumiem vai transporta jomas pakalpojumiem iepriekšminētie izstrādājumi veicina spēcīgu ES eksportu, kas 2016. gadā sasniedza EUR 1746 miljardus un palīdzēja nodrošināt labāk apmaksātas darbavietas. Katrs eksportā gūtais miljards euro atbalsta 14 000 darbavietu. Tas sniedz labumu ne tikai lielajiem uzņēmumiem, – vairāk nekā 80 % Eiropas eksportētāju ir MVU[2].

> Viens Itālijas MVU pārdod smalktīrīšanas iekārtas klientiem aeronautikas, medicīnas vai luksusa preču nozarēs Eiropā, Izraēlā, Ķīnā vai Indijā. Tajā ir nodarbināti vairāki desmiti darbinieku vietējā reģionā, un tas veicina vietējo ekonomiku, izmantojot piegādes ķēdes un veicot nodokļu maksājumus.

Lētāki ieguldījumi un jaunas tehnoloģijas, kuras tiek importētas no ārvalstīm, arī padara mūsu uzņēmumus konkurētspējīgākus un tādējādi palīdz saglabāt darbavietas Eiropas Savienībā. 80 % ES importa veido izejvielas, ražošanas līdzekļi un sastāvdaļas, kas nepieciešamas Eiropas ekonomikas funkcionēšanai.

Imports arī nodrošina Eiropas patērētājiem lielākas izvēles iespējas un zemākas cenas. Tas ļauj paaugstināt dzīves

[1] Eiropas Komisija, 2010. gada ziņojums par MVU internacionalizāciju.

[2] Eiropas Komisija, 2015. gads, "ES eksports uz pārējo pasauli – ietekme uz nodarbinātību un ienākumiem".

līmeni un palielināt pirktspēju, jo īpaši mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem, kas lielāku daļu no saviem ienākumiem tērē precēm un pakalpojumiem. Tagad vairumam eiropiešu ir piekļuve cenas ziņā pieejamiem viedtālruņiem, datoriem, apģērbam, pārtikai, medicīniskajai aprūpei un transportam, kas iepriekšējām paaudzēm nebija pieejami.

Ārvalstu tiešie ieguldījumi ir būtisks kapitāla un tehnoloģiju nodošanas avots. Daudzi cilvēki no valstīm, kas nav ES dalībvalstis, ir sekmīgi integrējušies mūsu sabiedrībā. Viņi ir novērsuši ļoti būtisko darbaspēka trūkumu, sākot no vecāka gadagājuma cilvēku aprūpes līdz darbam lauksaimniecības vai specializētas pētniecības un ražojumu izstrādes jomā.

Aizvien dārgākie un izsīkstošie dabas resursi, iedzīvotāju skaita pieaugums un dabas piesārņojums ir mudinājis jaunietekmes ekonomikas strauji atteikties no fosilā kurināmā un attīstīt enerģijas un nepiesārņojošākas un resursu ziņā efektīvākas tehnoloģijas, tādējādi radot augstākus vides standartus.

Globālās tirdzniecības atvērtība ir veicinājusi ES ekonomikas izaugsmi, palielinot labklājību un palīdzot mums saglabāt konkurētspēju[3]. ES daļa globālajā preču eksportā joprojām ir vairāk nekā 15 %, un tā ir tikai nedaudz samazinājusies kopš gadsimtu mijas un kopš Ķīna kļuva par Pasaules Tirdzniecības organizācijas locekli un

3. attēls. Atvērtākās ES valstu ekonomikās ir mazāka nevienlīdzība

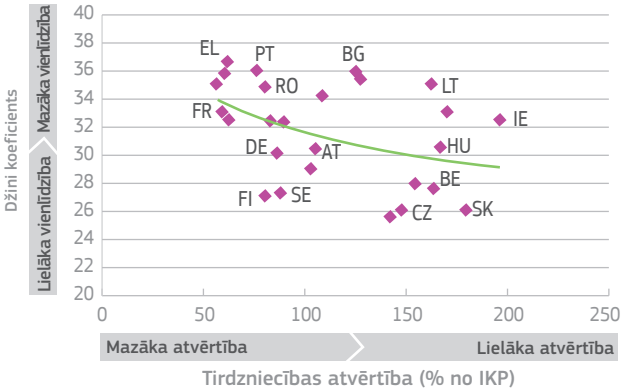

Piezīme. Jaunākie pieejamie dati (2012. gads).
Ienākumu sadale starp indivīdiem, izmantojot Džini koeficientu, kur 0 atspoguļo absolūtu vienlīdzību.
Tirdzniecības atvērtība kā importa un eksporta daļa no IKP.

Avots: Pasaules Banka (2017. gads)

eksporta virzītājspēku. Dažās no mūsu dalībvalstīm, kuras ir visvairāk integrējušās pasaules mēroga piegādes ķēdēs, arī ir gan augstāki ienākumi, gan mazāka nevienlīdzība. Šie panākumi ir nodrošinājusi resursus, lai atbalstītu mūsu sociālo modeli un aizsargātu vidi.

Globalizācijai ir bijusi līdzīga pozitīva ietekme visā pasaulē[4]. Tā ir palīdzējusi simtiem miljoniem cilvēku vairs nedzīvot nabadzībā un nabadzīgajām valstīm panākt attiecīgo līmeni. Tai ir bijusi nozīmīga loma stabilitātes, demokrātijas un miera vairošanā. ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi ir nodrošinājuši pasaules mēroga regulējumu, lai novērstu nabadzību, paaugstinātu dzīves līmeni jaunattīstības valstīs, galu galā arī radot nākotnes eksporta tirgus. Tas, ka cilvēkiem tiek piedāvātas ilgtspējīgas un pārtikušas nākotnes izredzes viņu pašu valstī, palīdz arī mazināt un pārvaldīt nelikumīgas migrācijas plūsmas uz Eiropu.

4. attēls. Ar katru dienu arvien vairāk cilvēku visā pasaulē vairs nedzīvo nabadzībā

Par galējo nabadzību uzskata iztiku, kas nepārsniedz USD 1,9 dienā

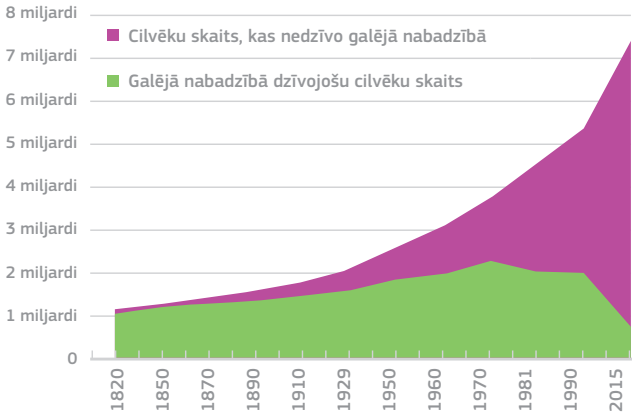

Piezīme. Starptautiskais dolārs dienā tiek koriģēts, ņemot vērā cenu atšķirības starp valstīm un cenu izmaiņas laika gaitā (inflācija).

Avots: *Max Roser*, pamatojoties uz Pasaules Bankas (2017. gads) un *Bourguignon* un *Morrisson* (2002. gads) datiem.

[3] SVF, Pasaules Banka, PTO (2017. gads), *Making Trade an Engine of Growth for All. The Case for Trade and for Policies to Facilitate adjustments*.

[4] ESAO (2017. g.), *Key Issues Paper: Making Globalisation Work; Better Lives For All*, C(2017) 32.

1.3. ... bet tā arī izraisa problēmas

Vienlaikus globalizācija arī rada problēmas. Tās ieguvumi nav vienmērīgi sadalīti cilvēku un reģionu starpā, no kuriem daži ir mazāk pielāgoti pārmaiņām un konkurencei nekā citi. Pēdējo desmitgažu laikā daudzas valstis – dažkārt valstis ar zemākām algām, vides standartiem vai nodokļiem – ir arvien vairāk konkurējušas ar Eiropu rūpniecības nozarēs ar zemu kvalifikāciju un mazu pievienoto vērtību. Tas, ka citām valstīm nav tādi paši dzīves, sociālie, vides, nodokļu un citi standarti kā Eiropai, nozīmē, ka uzņēmumi var izmantot šīs atšķirības, lai gūtu konkurences priekšrocības. Tas ir bijis par iemeslu rūpnīcu slēgšanai, darbavietu zaudējumiem vai lejupvērstam spiedienam uz darba ņēmēju atalgojumu un darba apstākļiem. Tiek slēgti uzņēmumi, kas nespēj konkurēt ar ražīgākiem un lētākiem ārvalstu konkurentiem, atstājot paliekošu ietekmi uz cilvēkiem, kuri tiek atlaisti no darba, viņu ģimenēm un visu reģionu.

Daži ārvalstu uzņēmumi un valdības ir īstenojušas negodīgu tirdzniecības praksi. Eiropas rūpniecības nozarēm, piemēram, tēraudrūpniecībai un kuģubūvei zaudējumus ir radījis imports "par dempinga cenām", kas ir saistīts ar publiskā sektora subsīdijām un jaudas pārpalikumu dažās trešās valstīs. Citas valstis bauda starptautiskas atvērtības sniegtos ieguvumus, palielinot eksportu, bet nespēj atbildēt ar to pašu un saglabā savas valsts ekonomiku nepieejamu ārvalstu uzņēmumiem.

Turklāt lielie uzņēmumi spēj izmantot nepilnības starptautiskajos noteikumos un novirza peļņu uz jurisdikcijām, kurās ir zemas nodokļu likmes, tā vietā, lai maksātu nodokļus valstīs, kurās tie nodarbojas ar ražošanu un pārdošanu. Šīs stratēģijas atņem iespēju ES valdībām gūt ieņēmumus no nodokļiem un veicina negodīgumu un uzskatu, ka globālā integrācija sniedz labumu tikai lielākajiem uzņēmumiem un turīgiem iedzīvotājiem.

Globalizācijas un tehnoloģisko pārmaiņu kombinācija ir palielinājusi pieprasījumu pēc kvalificēta darbaspēka, bet samazinājusi darbavietu skaitu cilvēkiem ar zemāku kvalifikāciju, jo īpaši ražošanas jomā. Uz citām darbavietām pārvietotie strādnieki sastopas ar grūtībām, cenšoties atrast jaunu darbu, jo īpaši, ja tas nozīmē jaunu prasmju apgūšanu.

Likumīgā imigrācija ir kopumā veicinājusi uzņemošo valsts ekonomiku, un tā var nodrošināt ES ar prasmēm, kas nepieciešamas, lai novērstu deficītu darba tirgū. Tomēr vietās, kur vietējā infrastruktūra un integrācijas centieni ir atpalikuši no migrācijas pieaugošā apjoma, tas var radīt sociālo spriedzi vietējā sabiedrībā. Jo īpaši valstīs un reģionos, kuros ir augsts bezdarba un atstumtības līmenis, ekonomiskās un sociālās izmaksas var būt augstas, savukārt marginalizācija dažos gadījumos var izraisīt radikalizāciju.

Ja netiks veikta aktīva turpmāka rīcība, pastāv risks, ka globalizācija veicinās ietekmi, ko rada tehnoloģiskais progress un nesenā ekonomikas krīze, un vēl vairāk palielinās nevienlīdzību un sociālo polarizāciju. Pēdējos desmit gados ES un citās attīstītajās valstīs vidussķiras mājsaimniecību reālie ienākumi lielākoties ir palikuši nemainīgi, lai gan ekonomika kopumā ir piedzīvojusi izaugsmi. Kaut arī nevienlīdzība Eiropā joprojām ir daudz mazāk izteikta nekā citur pasaulē, bagātākajam vienam procentam iedzīvotāju joprojām pieder 27 procenti no pasaules kopējās bagātības[5].

5. attēls. Eiropiešiem ir dažādi viedokļi par globalizāciju

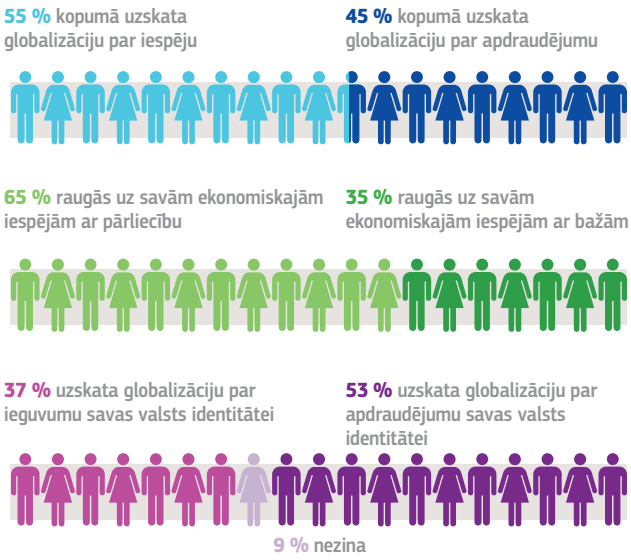

Avots: *Bertelsmann Stiftung* un Eiropas Komisija (2016. gads).

Daudzi iedzīvotāji uzskata, ka globalizācija tieši apdraud viņu identitāti un tradīcijas, nelabvēlīgi ietekmējot kultūras daudzveidību un viņu dzīvesveidu. Iedzīvotāji ir norūpējušies par nespēju kontrolēt savu nākotni un uzskata, ka viņu bērniem nākotnes izredzes būs sliktākas nekā viņiem pašiem. To ir sekmējis uzskats, ka valdības vairs nekontrolē globalizāciju vai nespēj vai nevēlas to ietekmēt un pārvaldīt tā, lai ieguvēji būtu visi. Tas ir politiskais izaicinājums, kas mums tagad ir jārisina.

[5] *Julius Bear, Wealth Report: Europe.* 2014. gada septembris.

2. IESKATS NĀKOTNĒ

2.1. Globalizācija 2025. gadā būs pavisam citāda

Mēs joprojām dzīvojam agrīnā pārmaiņu posmā, kad digitalizācija, roboti, mākslīgais intelekts, lietu internets un 3D druka radikāli mainīs to, ka mēs ražojam, strādājam, pārvietojamies un patērējam.

Izmaiņas piedzīvos praktiski visas nozares, piemēram:

- **transports**, piemēram, autonomas un ar pieslēgumu aprīkotas automašīnas, droni vai automobiļu koplietojums,
- **enerģētika**, piemēram, viedtīkls, atjaunojamo energoresursu enerģija, kliedētā enerģijas ražošana,
- **lauksaimniecība un pārtika**, piemēram, klimatu saudzējoša lauksaimniecība, darbības pārtikas atkritumu daudzuma samazināšanai,
- **telesakari**, piemēram, spēcīgāki sakaru tīkli, virtuālā realitāte, virtuālā darbvieta,
- **sadale**, aizvien lielāka e-komercijas nozīme,
- **finanšu pakalpojumi**, piemēram, virtuālas bankas un apdrošināšana vai kolektīvā finansēšana,
- **ražošanas process**, izmantojot automatizāciju, vai
- **veselības aprūpe**, piemēram, diagnosticēšana tiešsaistē, lielāka medicīnas darbinieku pārrobežu mobilitāte.

Automatizācijas dēļ darbaspēka izmaksas nav tik būtiskas, pieņemot lēmumus par to, kur izvietot ražošanu. Tas faktiski palīdz atgriezt ražošanu Eiropā, kā to novērojis Eiropas ražošanas atgriešanas uzraudzītājs (*European Reshoring Monitor*)[6].

2016. gadā labi pazīstams Vācijas sporta apavu ražotājs pārcēla viena konkrēta apavu modeļa ražošanu Vācijā uz rūpnīcu, kurā darbu pilnībā veic roboti. Uzņēmums nākotnē plāno atvērt vairākas šādas "ātri ražojošās rūpnīcas" Eiropā vai ASV.

Tomēr vienkārši un monotoni darbi, kurus var automatizēt, izzudīs[7]. Darbavietas, kas tiks radītas un atjaunotas Eiropā, būs atšķirīgas no tām, kas pirms daudziem gadiem tika pārceltas uz citām valstīm. Eiropas uzdevums būs veikt inovācijas stratēģisko tehnoloģiju jomā un palīdzēt darba ņēmējiem iegūt pareizās prasmes, lai nepieļautu lielāku iztrūkumu darba tirgū.

[6] https://reshoring.eurofound.europa.eu/

[7] ESAO lēš, ka vidēji 9 % darbavietu dažādās valstīs ir pakļautas lielam riskam, ka tās tiks automatizētas, savukārt vēl 25 % darbaspēka automatizācijas dēļ būtiski mainīsies puse no veicamajiem uzdevumiem.

5. attēls. Globalizācija toreiz un tagad

Avots: Eiropas Komisija, *McKinsey Global Institute*, ESAO.

6. attēls. Iedzīvotāju skaita lielākais pieaugums notiek ārpus Eiropas
Miljardi iedzīvotāju

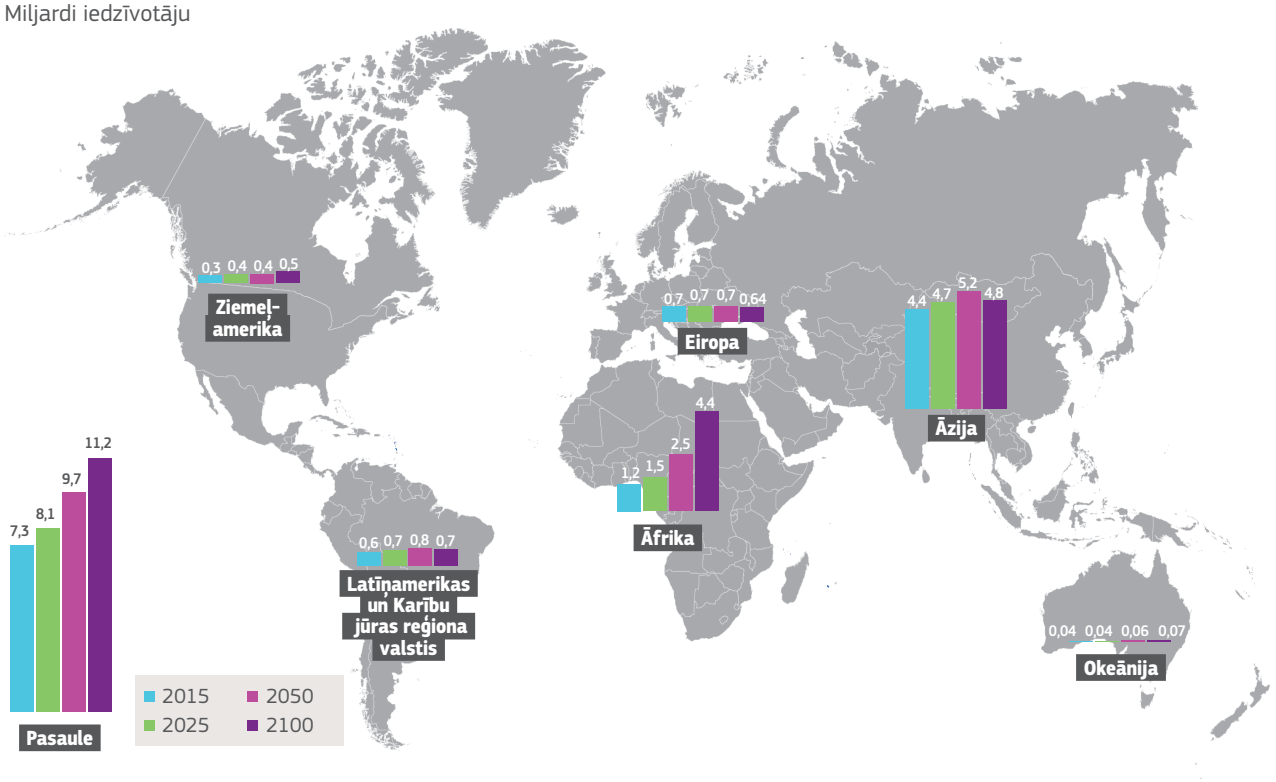

Avots: ANO (2015. gads).

Digitālās tehnoloģijas un e-komercija vairos pārrobežu iespējas pat vismazākajiem uzņēmumiem. Daudzi uzņēmumi patlaban tiek "radīti globālai darbībai" ("born global") un sasniedz pircējus visā pasaulē ar interneta palīdzību. No otras puses, dažas lielās tiešsaistes platformas iegūst arvien dominējošāku stāvokli tirgū, daļēji pateicoties to spējai izsekot un uzglabāt personas datus. Arvien lielāki kļūs izaicinājumi saistībā ar privātuma, datu aizsardzības un kiberdrošības pārvaldību, kā arī tirgus varas ļaunprātīgas izmantošanas novēršanu.

Attīstītās valstis ir rādījušas priekšzīmi attiecībā uz daudzām no šīm jaunajām tehnoloģijām. Tomēr arvien lielāku konkurenci radīs jaunietekmes ekonomikas, kas strauji virzās augšup pa vērtības ķēdes posmiem. Pastāv risks, ka plaisa starp tehnoloģiski attīstītākiem un mazāk attīstītiem reģioniem var palielināties, ja vien valdības neveiks ieguldījumus izglītībā, palīdzot saviem pilsoņiem iegūt pareizās prasmes, veicinot inovāciju, nodrošinot godīgu konkurenci un vajadzības gadījumā īstenojot pārdomātu regulējumu.

2025. gadā 61 % no 8 miljardiem pasaules iedzīvotāju dzīvos Āzijā, galvenokārt Ķīnā un Indijā. Eiropas relatīvā daļa no pasaules iedzīvotāju skaita samazināsies, un ES 27 dalībvalstīs dzīvos 5,5 % pasaules iedzīvotāju.

Tas var radīt daudzpolāru pasaules kārtību ar dažādām politiskām, tehnoloģiskām, ekonomiskām un militārām varām. Taču tas nozīmē arī lielus jaunus tirgus Eiropas uzņēmumiem.

Droši vien pieaugs mobilitāte. Mazāk nekā 4 % pasaules iedzīvotāju šobrīd dzīvo ārpus valsts, kurā dzimuši, un eiropiešu gadījumā šis skaitlis ir vēl mazāks[8]. Līdz 2025. gadam cilvēki aktīvāk pārvietosies. Jauniešu skaita pieaugums Āfrikā, nestabilitāte mūsu kaimiņvalstīs un citviet pasaulē un aizvien lielāks spiediens, ko rada klimata pārmaiņas, turpinās mudināt atsevišķus cilvēkus un ģimenes meklēt drošāku un labāku dzīvi ārzemēs, ja netiks veikti ieguldījumi, lai veicinātu miermīlīgu un pārtikušu nākotni viņu izcelsmes valstīs.

Tehnoloģijas ir palīdzējušas cilvēkiem kļūt informētākiem par iespējām visā pasaulē. Tās arī dod cilvēkiem iespēju strādāt attālināti, tostarp citā valstī vai kontinentā. Iesaiste globālajā darbaspēkā būs mazāka atkarīga no tā, kur cilvēki dzīvo, bet gan vairāk no viņiem pieejamā interneta pieslēguma ātruma un kvalitātes.

[8] ANO Iedzīvotāju fonds.

Savstarpēji ciešāk savienota pasaule radīs jaunas iespējas, kā arī lielākus draudus. Noziedznieki un teroristi arī turpmāk mēģinās izmantot lielāku atvērtību un pielietot jaunas tehnoloģijas, lai veiktu nelikumīgu tirdzniecību vai izplatītu naidu. No otras puses, arvien vairāk ieinteresētajām personām – iedzīvotājiem, pilsoniskās sabiedrības grupām, uzņēmumiem un pašvaldībām – ir iespēja sadarboties ar saviem līdzbiedriem visā pasaulē un kopīgi strādāt, lai palīdzētu risināt kopīgās problēmas.

Pilsētu tīkli sadarbojas, lai cits no cita mācītos, kā cīnīties pret klimata pārmaiņām vai integrēt nesen ieceļojušos bēgļus; reģioni īsteno partnerību ar privātiem uzņēmumiem, lai izstrādātu uz nākotni orientētus attīstības plānus; iedzīvotāji mobilizējas tiešsaistē, lai apliecinātu solidaritāti pasaules mēroga kustībām, piemēram, **sieviešu gājieniem**, kas 2017. gada 21. janvārī notika dažādās pasaules pilsētās.

2.2 … un norobežošanās vai bezdarbības kārdinājumiem būs jāpretojas

Izmaiņas, kas saistītas ar globalizāciju, var radīt aicinājumus valstīm izolēties un norobežoties no apkārt notiekošā. Šī problēma ir jo īpaši aktuāla tiem reģioniem, kuri nav tik attīstīti. Daži vēlas radīt šķēršļus un slēgt robežas. Citi, kuriem ir pretējs uzskats, vēlas, lai globalizācija brīvi rit savu gaitu, uzskatot, ka pašregulējošie tirgi galu galā nodrošinātu vislabāko rezultātu.

Pēc ekonomikas krīzes un globalizācijas pretinieku reakcijas mēs jau esam bijuši aculiecinieki virzībai uz norobežošanos. Daudzpusējās sarunas ar mērķi novērst tirdzniecības šķēršļus pēdējo desmit gadu laikā ir lielākoties apstājušās, un atgriežas protekcionisms[9]. Pat valstis, kuras ir tradicionāli iestājušās par atvērtu globālu ekonomiku, tagad cenšas rast veidus, kā kavēt importu, ierobežot imigrāciju un dot priekšroku iekšzemes ražojumiem. Visi šie notikumi ir veicinājuši neseno globālās tirdzniecības pieauguma ievērojamo palēninašanos.

Tomēr lielākā daļa Eiropas iedzīvotāju atzīst, ka[10] protekcionisms neaizsargā. Tas var sniegt īstermiņa atvieglojumu, bet vēsture liecina, ka tas nekad nav bijis sekmīgs ilgtermiņā un bieži vien ir izraisījis katastrofālus rezultātus[11]. Brīdinošs piemērs ir divdesmitā gadsimta trīsdesmito gadu Lielā depresija, kuru vēl vairāk saasināja "dots pret dotu" protekcionisms, galu galā veicinot karu.

Ja mēs slēgsim savas robežas, citi darīs tāpat. Mēs visi būtu zaudētāji. Tas jo īpaši attiecas uz Eiropu ar tās augsto integrācijas pakāpi globālajās vērtības ķēdēs. Protekcionisms traucētu ražošanu un palielinātu izmaksas un cenas patērētājiem. Eiropas eksports kļūtu mazāk konkurētspējīgs, apdraudot vēl vairāk darbavietu[12]. Tiek lēsts, ka tirdzniecības ierobežojumu pieaugums par 10 % rada 4 % zaudējumu valstu ienākumiem[13]. Mēs pazaudētu piekļuvi jauniem produktiem, pakalpojumiem, tehnoloģijām un idejām. Protekcionismam būtu pretēja ietekme vēlamajam rezultātam, jo cenu pieaugums vissmagāk skartu nabadzīgākos iedzīvotājus[14].

Lai izvairītos no šīs lejupvērstās spirāles, ir vajadzīgas daudzpusējas institūcijas un noteikumi, lai valstis varētu kopā veicināt kopīgus risinājumus globalizētā pasaulē. Tiem ir būtiska nozīme, lai risinātu jautājumus, kuriem nepieciešama kolektīva rīcība, piemēram, klimata pārmaiņas vai izvairīšanās no nodokļu maksāšanas. Ja tādu nebūs, stiprākās un mazāk rūpīgās valstis un uzņēmumi varētu vājākajiem uzspiest savus noteikumus un intereses. Tas būtu pretrunā ES pamatvērtībām, uz kurām ES ir dibināta, proti, sadarbība, tiesiskums, līdztiesība un solidaritāte.

Lai labāk izmantotu globalizācijas iespējas, mums ir nepieciešama globālāka pārvaldība un globāla mēroga noteikumi. Un mums tas ir jāatbalsta ar valsts politiku, kas veicina mūsu konkurētspēju un izturētspēju savā valstī. Eiropai tagad ir jāizlemj, kā to panākt.

---

[9] PTO, ESAO un ANO Tirdzniecības un attīstības konferences ziņojums liecina, ka kopš 2008. gada G20 valstīs tika reģistrēti vairāk nekā 1500 jauni tirdzniecības ierobežojumi. Tikai ceturtā daļa no tiem tika atcelti līdz 2016. gada maijam.

[10] Lielākā daļa eiropiešu uzskata, ka globalizācija ir ekonomikas izaugsmes iespēja. Vēl vairāk eiropiešu ir pārliecināti par savas valsts ekonomiku. Avots: Eirobarometra standarta apsekojums Nr. 86, 2016. gada rudens.

[11] Izolēti eksperimenti, kas notika Padomju Savienībā, Albānijā līdz divdesmitā gadsimta deviņdesmitajiem gadiem, Ķīnā līdz divdesmitā gadsimta septiņdesmitajiem gadiem, Argentīnā laikposmā no divdesmitā gadsimta septiņdesmitajiem gadiem līdz mūsu gadsimta sākumam vai vēl nesenākā pagātnē Venecuēlā, nespēja atnest labklājību.

[12] *Arto, Iñaki, José M. Rueda-Cantuche, Antonio F. Amores, Erik Dietzenbacher, Nuno Sousa, Letizia Montinari un Anil Markandya, EU Exports to the World: Effects on employment and income*, Eiropas Komisija, 2015. gads.

[13] ESAO (2003. gads), *The Sources of Growth in OECD Countries*, Parīze.

[14] Saskaņā ar nesen veiktu pētījumu 27 Eiropas un 13 citās lielās valstīs reālais ienākumu zaudējums no tirdzniecības pārtraukšanas būtu 63 % nabadzīgākajām mājsaimniecībām un 28 % bagātākajām, jo nabadzīgie iedzīvotāju lielāku daļu no saviem ienākumiem tērē uz patēriņa precēm (avots: *"Measuring the unequal gains from trade", Pablo D. Fajgelbaum* un *Amit K. Khandelwal, Quaterly Journal of Economics*, 2016. gada augusts).

3. EIROPAS ĀRĒJĀ REAKCIJA – STARPTAUTISKA SADARBĪBA GLOBALIZĀCIJAS IETEKMĒŠANAI, EKONOMIKAS DIPLOMĀTIJA UN INSTRUMENTI VIENLĪDZĪGU KONKURENCES APSTĀKĻU NODROŠINĀŠANAI

3.1. ES jau ir spēks, kas rada taisnīgāku pasaules kārtību...

Lai izveidotu taisnīgu, starptautisku, uz noteikumiem balstītu kārtību, kuras pamatā ir augsti standarti, ir nepieciešama sadarbība starp valstīm ar dažādām interesēm, kultūras tradīcijām un attīstības līmeni. Mērķis ir saskaņot globalizācijas *līdzekļus* – tirgus atvērtību un tehnoloģiju attīstību – ar tās *mērķiem* – tiesību popularizēšanu un iedzīvotāju lielāku labklājību.

Pēc diviem postošiem pasaules kariem valdības izveidoja Apvienoto Nāciju Organizāciju (ANO), Starptautisko Valūtas fondu (SVF), Pasaules Banku un Vispārējo vienošanos par tarifiem un tirdzniecību (*GATT*), kas vēlāk kļuva par Pasaules Tirdzniecības organizāciju (PTO). Šīs institūcijas ir daudziem nesušas mieru, stabilitāti, uzticēšanos un labklājību. Savstarpēja saistība palielinājās, un globālā tirdzniecība strauji pieauga.

Pēc finanšu krīzes G20 valstu valdības vienojās par saskaņotu programmu, lai atbalstītu globālo ekonomiku un ieviestu stingrākus pasaules mēroga noteikumus nolūkā regulēt finanšu tirgus un apkarot izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Visas ANO dalībvalstis 2015. gadā apstiprināja ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam un tās ilgtspējīgas attīstības mērķus. Parīzē arī tika panākta saistoša starptautiska vienošanās par klimata pārmaiņu apkarošanu, kuras mērķis ir stimulēt procesu, kas uzlabos vides standartus visā pasaulē. Valstu vadītāji ANO samitā 2016. gadā arī apņēmās izstrādāt globālu politiku, lai pārvaldītu lielās bēgļu un migrantu plūsmas. Šā gada sākumā spēkā stājās jauns PTO tirdzniecības atvieglošanas nolīgums.

Šie piemēri liecina par jauniem pasaules mēroga centieniem sadarboties globalizācijas iespēju izmantošanā. Eiropai un tās dalībvalstīm ir bijusi būtiska nozīme šajos sasniegumos. ES pati ir veiksmīgi regulētas integrācijas modelis, kas ļauj mums iestāties par daudzpusējām attiecībām un uz noteikumiem balstītu kārtību.

3.2. ... tomēr nākotnē būtu jādara vēl vairāk

Tomēr **globāla mēroga noteikumu kopums vēl ne tuvu nav pabeigts**. Dažas jomas, jo īpaši digitālā ekonomika, ir vāji regulētas. Citos gadījumos noteikumi nenodrošina vienlīdzīgus konkurences apstākļus vai pietiekamā mērā nenovērš kaitīgu un negodīgu tirdzniecības praksi, piemēram, izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, korupciju, resursu ieguvi, nelikumīgas finanšu plūsmas, ekonomikai kaitīgas valdības subsīdijas vai sociālo dempingu.

Mums ir ne tikai jāuztur spēkā esošā globālā, uz noteikumiem pamatotā kārtību, kas saskaras ar nepieredzētiem izaicinājumiem, bet arī tā jāpilnveido. Nākotnē paredzamie izaicinājumi, jo īpaši daudzpolārā pasaulē, mums liks turpināt piemērot un stiprināt ekonomikas politikas koordināciju, lai nodrošinātu spēcīgu, ilgtspējīgu, līdzsvarotu un iekļaujošu izaugsmi. Daudzpusēja sadarbība ar mūsu globālajiem partneriem joprojām ir mūsu vēlamā pieeja. Šajā nolūkā mums būtu jāveicina stipras un reformētas daudzpusējas institūcijas, lai tās kļūtu taisnīgākas un efektīvākas, jo tās joprojām ir daļa no risinājuma. Tomēr globālajā pasaules kārtībā, kas arvien vairāk tiek apstrīdēta, mums vajadzētu būt gataviem aktīvi virzīt darbu uz priekšu, sadarbojoties ar mazākām koalīcijām, vienlaikus atstājot citiem iespēju iesaistīties vēlāk, kad viņi būs tam gatavi. Tāpat būtu pienācīgi jāiesaista nevalstiskie dalībnieki, piemēram, starptautiskās organizācijas vai nevalstiskās organizācijas (NVO).

ES arī turpmāk varētu uzņemties vadību, paužot savas vērtības un intereses un sekmējot "cīņu par izcilību". **Ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam** kalpo par kopīgu atsauces punktu, lai noteiktu prioritātes turpmākajiem centieniem, kas nāktu par labu labklājībai, planētai un cilvēkiem visā pasaulē, jo īpaši jaunattīstības valstīs.

ES 2017. gada jūnijā pieņems jaunu Eiropas **Konsensu attīstības jomā**, kurā attīstības politika tiks saskaņota ar programmu 2030. gadam. Lai efektīvi risinātu globalizētās pasaules problēmas, ES attīstības centieniem ir jābūt plašākiem, ne tikai atbalsta jomā. Tiem būtu jāapvieno investīcijas un tirdzniecība, privātā sektora ieguldījumi, vietējo resursu mobilizācija, labas pārvaldības, tiesiskuma un cilvēktiesību veicināšana, tostarp īpašu uzmanību pievēršot jaunatnei, dzimumu līdztiesībai un pilnvērtīgu iespēju nodrošināšanai sievietēm. Ar ES ierosināto **Ārējo investīciju plānu** ir paredzēts radīt situācijas, kurās ieguvēji būtu visi, sekmējot ilgtspējīgu izaugsmi un nodarbinātību

jaunattīstības valstīs. Tas palīdzēs samazināt migrācijas spiedienu un radīt jaunas ieguldījumu iespējas Eiropas uzņēmumiem.

Integrētāka un proaktīva **Eiropas ekonomikas diplomātija** arī sniegtu labākus rezultātus mūsu iedzīvotājiem. ES un dalībvalstīm būtu jāuzlabo ārējās politikas un instrumentu saskaņotība, lai veicinātu izaugsmi un nodarbinātību Eiropā un efektīvāk īstenotu mūsu ekonomiskās intereses ārvalstīs. Atkarībā no attiecīgās valsts ES intereses varētu ietvert makroekonomiskās stabilitātes nodrošināšanu, svarīgāko ekonomisko un sociālo reformu atbalstu, kā arī tirgus piekļuves šķēršļu novēršanu.

Ekonomiskajai diplomātijai ir nepieciešama lielāka koordinācija starp ES, dalībvalstīm un finanšu iestādēm, piemēram, Eiropas Investīciju banku. ES delegāciju plašā tīkla visā pasaulē izmantošanai arī būtu jāpalīdz Eiropas uzņēmumiem, jo īpaši MVU, gūt panākumus pasaules tirgos. To varētu panākt, izmantojot atbalstu, lai labāk izmantotu iespējas, ko rada tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumi, lai novērstu pastāvīgos tirgus piekļuves šķēršļus vai lai veicinātu stratēģiskus Eiropas mēroga komerciālos projektus. Tas varētu ietvert arī iesaisti starptautisko standartu noteikšanā attiecībā uz jaunām tehnoloģijām vai Eiropas uzņēmējdarbības organizāciju nostiprināšanu ārzemēs.

ES būtu jāturpina izstrādāt **līdzsvarotu, uz noteikumiem balstītu un progresīvu tirdzniecības un ieguldījumu programmu**[15], kas ne tikai abpusēji atver tirgu, bet arī stiprina globālu pārvaldību tādos jautājumos kā cilvēktiesības, darba apstākļi, pārtikas nekaitīgums, sabiedrības veselība, vides aizsardzība un dzīvnieku labturība. Ar šiem nolīgumiem ir jāatbalsta ES un dalībvalstu spēja sasniegt leģitīmus sabiedriskās politikas mērķus un saglabāt esošos ES augstos standartus šajās jomās[16], lai aizsargātu mūsu iedzīvotājus un pasargātu ES rūpniecības nozari no negodīgas konkurences. Tiem arī būtu jāpalīdz īstenot ilgtspējīgas attīstības mērķus.

Arī turpmāk uzmanība būtu jāpievērš **starptautiskajiem ekonomikas un finanšu noteikumiem**. Jo īpaši mums būtu jāatbalsta efektīvāki mehānismi globālā līmenī, lai uzraudzītu un koriģētu makroekonomikas politiku, pastiprinātu cīņu pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, nodrošinātu finanšu sektora stabilitāti, likvidētu pārmērīgu jaudu un ar to saistītās valdības subsīdijas, atvieglotu e-komerciju, vienlaikus aizsargājot konfidencialitāti, un veicinātu tehnisko standartu konverģenci, lai tie vairs neradītu nevajadzīgus šķēršļus.

Turklāt mums vajadzētu pielikt pūles, lai uzlabotu sociālos un **darba standartus** un praksi, cieši sadarbojoties ar Starptautisko darba organizāciju, kā arī ar pilsonisko sabiedrību, sociālajiem partneriem un privāto sektoru. Šajā kontekstā darba koplīgumu sistēmas būtu jāveicina globālā mērogā.

Globalizācijai ir jākļūst efektīvai. Tirdzniecība palīdz valstīm specializējoties kļūt produktīvākām, taču īsta efektivitāte arī nozīmē, ka samazinās ārējās izmaksas un ekonomikas izaugsme tiek nošķirta no resursu izmantošanas. Būtiski minēto ārējo apstākļu piemēri ir piesārņojums, ko rada transports, iepakojumi, satiksmes sastrēgumi un vērtīgo dabas resursu noplicināšana.

Parīzes **klimata nolīgums** kalpo gan tam, lai cīnītos pret klimata pārmaiņām, gan tam, lai sekmētu pāreju uz nepiesārņojošu enerģiju un nodrošinātu jaunas uzņēmējdarbības iespējas ES uzņēmumiem, jo īpaši energotehnoloģiju jomā. Tas rada konkurences priekšrocības tām rūpniecības nozarēm, kas jau ir samazinājušas savu oglekļa dioksīda pēdu. Šobrīd prioritāte ir līdz galam izstrādāt noteikumu kopumu tā īstenošanai, lai nodrošinātu, ka visas valstis veicina CO2 emisiju samazināšanu.

Kultūras diplomātija ir neatņemama mūsu kopīgās ārējās un ekonomikas politikas sastāvdaļa. Eiropas **kultūra ir būtisks darbavietu un izaugsmes avots**, un vienlaikus kultūras apmaiņa un iedzīvotāju savstarpējie kontakti var ietekmēt globalizāciju un popularizēt mūsu vērtības un identitāti.

Būdama pasaulē lielākais vienotais tirgus, lielākais tirdzniecības partneris un investors un lielākais attīstības palīdzības sniedzējs, Eiropa var ietekmēt globālo noteikumu kopumu. Tomēr, lai saglabātu šo ietekmi, ņemot vērā demogrāfiskās, ekonomiskās un politiskās pārmaiņas, mums būs vēl vairāk **jāsadarbojas un jāpauž vienots viedoklis**. 2050. gadā neviena atsevišķa Eiropas valsts nebūs starp 8 lielākajām ekonomikām[17].

Lai kolektīva un starptautiska rīcība būtu efektīva, ir vajadzīgas savlaicīgas, pārredzamas un iekļaujošas

[15] Komisijas 2015. gada 14. oktobra paziņojums (COM(2015) 497) "Tirdzniecība visiem. Ceļā uz atbildīgāku tirdzniecības un ieguldījumu politiku".

[16] Sk. kopīgo interpretējošo instrumentu par Visaptverošu ekonomikas un tirdzniecības nolīgumu starp Kanādu un ES un tās dalībvalstīm – http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13541-2016-INIT/lv/pdf.

[17] *The world in 2050, PWC,* 2017. gads.

lēmumu pieņemšanas procedūras. ES ir jāspēj ne tikai vadīt sarunas par plaša mēroga nolīgumiem, lai risinātu daudzus dažādus globālus jautājumus, bet arī nodrošināt, ka šos nolīgumus var ratificēt un īstenot. Neatbildēts paliek jautājums, vai ES institucionālā struktūra ir pilnībā pielāgota šā izaicinājuma pārvarēšanai. Tam būs jāpievēršas pēc tam, kad būs pieņemts gaidāmais Eiropas Savienības Tiesas atzinums par kompetenci tirdzniecības nolīgumos[18].

3.3. ... un ES būtu jārīkojas, lai atjaunotu vienlīdzīgus konkurences apstākļus

Kaut arī ES ir jāiestājas par atvērtību un vēlmi sadarboties, tās pieeja globalizācijai nevar būt naiva. Ir gadījumi, kad noteikumi pastāv, bet netiek ievēroti. Lai likvidētu nepilnības globālajos noteikumos un paaugstinātu standartus, var būt vajadzīgs laiks. Tajā pašā laikā ES rīcībā ir jābūt instrumentiem, lai atjaunotu vienlīdzīgus konkurences apstākļus un izlēmīgi vērstos pret valstīm vai uzņēmumiem, kuri veic negodīgu praksi.

Tas sākas ar **spēkā esošo nolīgumu un noteikumu labāku izpildi** tādās jomās kā tirdzniecība, darba standarti, klimats un vides aizsardzība. Pasaules Tirdzniecības organizācijai ir saistoša strīdu izšķiršanas sistēma, kas Eiropas Savienībai arī turpmāk vajadzības gadījumā būtu jāizmanto. Mums arī būtu jānodrošina, ka tiek ievērotas mūsu divpusējo tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumu partneru saistības. **Panākot mūsu pašu ES noteikumu stingru izpildi**, tiks arī nodrošināts, ka tiek reāli piemērotas sankcijas visiem uzņēmumiem, kuri atrodas vai darbojas Eiropas Savienībā un kuri neievēro noteikumus. Tas būtu jāveic, sadarbojoties ar dalībvalstu iestādēm. Varētu veikt arī turpmākus ieguldījumus ES **muitas riska pārvaldībā**, lai atvieglotu un paātrinātu likumīgu ES tirdzniecību, vienlaikus nodrošinot iedzīvotāju drošību un aizsardzību, pārtraucot viltotu vai bīstamu preču nokļūšanu pāri ES robežām.

ES arī turpinās pielikt pūles, lai ieviestu taisnīgus noteikumus par starptautisko investīciju aizsardzību, vienlaikus ļaujot valdībām īstenot to leģitīmos politikas mērķus. Strīdi vairs nebūtu jāizšķir šķīrējtiesnešiem saskaņā ar t. s. mehānismu strīdu izšķiršanai starp ieguldītāju un valsti (ISDS). Tāpēc Komisija ir ierosinājusi izveidot **Daudzpusēju ieguldījumu tiesu**[19], kas radītu godīgu un pārredzamu mehānismu un par ko pašlaik notiek sarunas ar mūsu partneriem.

Mums ir vajadzīgi arī efektīvi **tirdzniecības aizsardzības instrumenti** – tie būtu jāpārstrādā, lai tos padarītu ātrākus, noturīgākus un efektīvākus cīņā pret dempingu un negodīgu subsidēšanu[20]. Tāpat ES ir pasaulē atvērtākais tirgus **publiskā iepirkuma** jomā, bet tirgus piekļuve mūsu uzņēmumiem citās valstīs ne vienmēr ir savstarpēja. Šī problēma tiks risināta priekšlikumā par Starptautiskā iepirkuma instrumentu[21]. Šajās jomās ir vajadzīga ātra rīcība.

Atvērtība **ārvalstu ieguldījumiem** joprojām ir ļoti nozīmīgs princips Eiropas Savienībai un būtisks izaugsmes avots. Tomēr nesen tika paustas bažas par ārvalstu ieguldītājiem, jo īpaši valsts īpašumā esošiem uzņēmumiem, kas stratēģisku iemeslu dēļ pārņem Eiropas uzņēmumus ar ļoti nozīmīgām tehnoloģijām. ES ieguldītājiem bieži vien nav tādu pašu tiesību veikt ieguldījumus valstī, no kuras tiek veikti minētie ieguldījumi. Šīs bažas ir rūpīgi jāanalizē un atbilstoši jārīkojas.

Eiropas uzņēmumi ir nozīmīgi partneri, kas ietekmē globalizāciju un sniedz pozitīvus rezultātus visiem. Ir daudz pozitīvu piemēru tam, kā tiek nodrošināta ilgtspējīga izaugsme akcionāriem, darbiniekiem un sabiedrībai, kurā tie darbojas. Tomēr gadījumos, kad uzņēmumi neattiecas nopietni pret saviem pienākumiem sociālajā vai vides jomā, tie būtu jāsauc pie atbildības.

ES arī turpmāk būtu jārīkojas attiecībā uz vispārējo **nodokļu taisnīgumu un pārredzamību**. Līdz 2017. gada beigām ES izveidos kopīgu sarakstu ar jurisdikcijām, kuras nesadarbojas. Tas nodrošinās spēcīgākus instrumentus, lai novērstu ārēju izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un risinātu attiecības ar trešām valstīm, kas atsakās darboties taisnīgi. Komisija arī turpinās sarunas par starptautiskiem noteikumiem, ar kuriem novērstu to, ka uzņēmumi, kas veic uzņēmējdarbību trešās valstīs, var izvairīties no tiešām un netiešām nodokļu saistībām, tādējādi aizsargājot dalībvalstu nodokļu bāzi.

[18] Eiropas Savienības Tiesa, atzinuma procedūra 2/15.

[19] Sk. Eiropas Komisijas sabiedrisko apspriešanu par ieguldījumu strīdu izšķiršanas sistēmas daudzpusējo reformu, kas tika uzsākta 2016. gada decembrī.

[20] Sk. Komisijas 2016. gada oktobra paziņojumu "Virzībā uz stabilu ES tirdzniecības politiku izaugsmei un nodarbinātībai" un Komisijas priekšlikumu COM(2013) 191 un COM(2016) 721 Regulai, ar ko groza Regulu (ES) 2016/1036 par aizsardzību pret importu par dempinga cenām no valstīm, kas nav Eiropas Savienības dalībvalstis, un priekšlikumu Regulai (ES) 2016/1037 par aizsardzību pret subsidētu importu no valstīm, kas nav Eiropas Savienības dalībvalstis.

[21] Skatīt Komisijas 2016. gada 29. janvāra priekšlikumu COM(2016) 34.

4. EIROPAS IEKŠĒJĀ REAKCIJA – IZTURĒTSPĒJAS VEIDOŠANA, LABĀK SADALOT IEGUVUMUS UN VEICINOT ILGTERMIŅA KONKURĒTSPĒJU

4.1. Stabilai sociālai un izglītības politikai ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu izturētspēju un resursu taisnīgu sadali...

Iedzīvotājiem ir nepieciešama drošība, ka viņu valdība viņus aizsargās un dos viņiem iespējas, piemērojot stabilu sociālo politiku, kas ir būtiska daļa no mūsu reakcijas uz globalizāciju. Komisija 27. aprīlī publicēja pārdomu dokumentu par Eiropas sociālo dimensiju[22]. Pat ja Eiropā jau ir visvienlīdzīgākā un iekļaujošākā sabiedrība pasaulē, mums ir nemitīgi jāstiprina un jāpielāgo mūsu politika nākotnei un jānovērš nevienlīdzība, piemērojot taisnīgu un mūsdienīgu nodokļu politiku. Labāka globalizācijas sniegto ieguvumu sadale apvienojumā ar efektīvu sociālo aizsardzību palīdzēs cilvēkiem atrast pienācīgas kvalitātes darbu un pielāgoties pārmaiņām. Plašākā nozīmē taisnīga un vienlīdzīga resursu pārdale, kā arī mērķtiecīgi ieguldījumi, ar kuriem veicina neaizsargātāko personu grupu, tostarp migrantu, sociālo iekļaušanu, palīdzēs stiprināt sociālo kohēziju. Tieši šos jautājumus Komisija ierosina risināt ar Eiropas sociālo tiesību pīlāru[23]. Tajā tiek piedāvāts kompass, ar kuru uzlabot nodarbinātības un sociālo politiku Eiropas Savienībā un tās dalībvalstīs, lai padarītu to piemērotu digitalizācijai un globalizācijai.

Pilnvērtīgu iespēju nodrošināšanai galvenā nozīme ir mūžizglītībai. Vienlīdzīga piekļuve kvalitatīvai izglītībai un apmācībai var tiešām efektīvi pārdalīt labklājību sabiedrībā. Tam būtu jāsākas ar augstas kvalitātes pamatizglītību un piekļuvi apmācībai un prasmju pilnveidošanai visās vecuma grupās. Mums arī ir jāatrod jauni mācīšanās veidi, kas būtu piemēroti sabiedrībai, kas kļūst arvien mobilāka un digitālāka, un jānodrošina pareizais vispārīgo prasmju kopums, jo īpaši uzņēmējdarbība, kā arī stabilas digitālās prasmes. Jau tagad 90 % no visām darbavietām ir nepieciešams vismaz minimāls digitālo prasmju līmenis[24]. Eiropa uzlabo savas digitālās prasmes, bet ir vajadzīgs lielāks progress[25]. Apvienojumā ar palīdzību darba meklētājiem tas palīdzēs iedzīvotājiem pielāgoties pastāvīgi mainīgajai darba videi un elastīgākām karjeras izaugsmes iespējām.

Mūsdienīgam un efektīvam darba tirgum būtu visiem jāatvieglo piekļuve darba tirgum. Politikai būtu arī jānodrošina pienācīga nodarbinātības drošība, ienākumu kompensēšana un atbilstīgi drošības tīkli tiem, kas saskaras ar grūtu pārejas posmu. Piekļuvei kvalitatīviem pakalpojumiem būtu jānodrošina vienlīdzīgas iespējas un sociālā iekļaušana. Tas var ietvert dažādas jomas, sākot no veselības aprūpes līdz bērnu aprūpei, lielākai sieviešu dalībai darba tirgū, teledarbam, darba un privātās dzīves līdzsvara veicināšanai un labākām darba iespējām cilvēkiem ar ierobežotām pārvietošanās spējām.

Dalībvalstis šīs sociālās problēmas risina ļoti dažādi. Metodes, kas izstrādātas vienā valstī, reģionā vai pilsētā, var nedarboties citur. ES un tās dalībvalstīm tagad būtu jāturpina cieši saskaņot savu sociālo politiku, savukārt ES varētu arī atbalstīt valstu un vietējos centienus izglītības jomā. Notiek labākās prakses apmaiņa, un liela nozīme ir sociālajiem partneriem.

Vācijas duālās profesionālās apmācības nodrošina to, ka studenti apgūst tādas prasmes, kas uzņēmumiem tiešām ir vajadzīgas, un veicina sadarbību starp skolām, uzņēmumiem un studentiem.

Skandināvijas elastdrošības sociāli atbildīgas valsts modelis nodrošina līdzsvaru starp elastīgu darba tirgu un drošu pāreju no vienas darbavietas uz citu, lai varētu tikt izveidotas vairāk un labākas darbavietas.

Igaunijas e-skolas sistēma[26] sagatavo nākamo paaudzi, kas būs spējīgāka un ar lielākām tehniskām zināšanām apveltīta nekā jebkad agrāk. Digitālo tehnoloģiju izmantošana ir ļāvusi Igaunijai izvirzīties starp vadošajām ES dalībvalstīm ESAO Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmā (*PISA*)

ES līmenī Eiropas pusgada procesa pīlāra īstenošana palīdzēs labāk kompensēt strukturālās politikas sadales

[22] Tajā tiek piedāvāts kompass, ar kuru uzlabot nodarbinātības un sociālo politiku Eiropas Savienībā un tās dalībvalstīs, lai padarītu to piemērotu digitalizācijai un globalizācijai.

[23] Komisijas paziņojums par Eiropas sociālo tiesību pīlāra izveidi, COM(2017) 250, 2017. gada 26. aprīlis. Komisijas ieteikums par Eiropas sociālo tiesību pīlāru, C(2017) 2600, 2017. gada 26. aprīlis.

[24] Eiropas ziņojums par digitālo progresu (EDPR) 2017. gads, SWD (2017) 160.

[25] 70 % vai vairāk iedzīvotāju ir pamata vai padziļinātas digitālās prasmes Somijā, Luksemburgā un Apvienotajā Karalistē salīdzinājumā ar mazāk nekā 40 % Itālijā, Kiprā, Grieķijā, Bulgārijā un Rumānijā, norādīts 2017. gada Eiropas ziņojumā par digitālo progresu.

[26] Saskaņā ar Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmu (*PISA*), kas ir lielākais globālais rādītājs izglītības jomā un ko apkopo ESAO, Igaunijas piecpadsmitgadīgie jaunieši uzrāda vislabākos rezultātus Eiropā un vienus no labākajiem rezultātiem visā pasaulē (avots: *PISA*, 2015. gads).

ietekmi, lai padarītu izaugsmi iekļaujošāku. Piemērotai dalībvalstu fiskālai un strukturālai politikai arī ir būtiska nozīme. ES strukturālie un investīciju fondi arī var palīdzēt sekmēt būtiskas investīcijas, lai uzlabotu infrastruktūru un inovāciju vai veicinātu cilvēkkapitāla attīstību un nodarbinātību. Tam ir būtiska nozīme, lai ES arī turpmāk būtu modernu un aktīvu sociāli atbildīgu valstu Savienība. Solidaritāte ir ne tikai ES pamatvērtība, bet arī būtisks sociālās kohēzijas elements atvērtā ekonomikā.

Eiropas strukturālie un investīciju fondi (ESF, ERAF un ELFLA) iegulda EUR 34,5 miljardus (ietverot valstu iemaksas – EUR 49,2 miljardus) izglītībā un apmācībā. **Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fonds** palīdz darbu zaudējušiem darbiniekiem atrast citu darbu vai uzsākt uzņēmējdarbību, izmantojot līdzfinansējumu tādās jomās kā darba meklēšana, konsultācijas par karjeras iespējām, pārkvalificēšanās, darbaudzināšana un individuāla apmācība, uzņēmējdarbība un ienākumu atbalsts. Kopš tā izveides 2007. gadā *EGF* ir sniedzis atbalstu 140 000 atlaisto darba ņēmēju. Tas ir taustāms ES solidaritātes apliecinājums, risinot globalizācijas ietekmi uz nodarbinātību un sociālo jomu. Būtu jācenšas šo instrumentu padarīt darbotiesspējīgāku, lai nodrošinātu ātru izvietošanu rūpnīcu slēgšanu gadījumos, un elastīgāku, lai ar to varētu sekmēt plašāku klāstu ar ekonomikas attīstības pasākumiem, nevis tikai pašreizējo uzsvaru uz skartajiem darba ņēmējiem. To darot, būs svarīgi novērst plaisu starp īstermiņa pasākumiem un ilgāka termiņa pārejas stratēģiju, ko atbalsta kohēzijas politika.

4.2 … vienlaikus ir jāpieliek lielas pūles, lai radītu Eiropā konkurētspējīgu un novatorisku ekonomiku…

Pārdales politikai, kas nodrošina ieguvumus visiem, ir nepieciešami ievērojami valdību ieguldījumi, kurus savukārt var finansēt tikai plaukstoša un konkurētspējīga ekonomika. Politikai ir jāpalīdz uzņēmumiem nemitīgi ieviest jauninājumus. Tikai radot tādus produktus un pakalpojumus, kas atbilst patērētāju pieaugošajām prasībām, tie var veiksmīgi darboties globālajā tirgū un radīt labklājību un darbavietas.

Šajā nolūkā ir nepieciešams nākotnes redzējums, lai modernizētu mūsu ekonomiku, izmantojot digitalizāciju, tehnoloģisko un sociālo inovāciju, dekarbonizāciju un aprites ekonomiku. Pat tad, ja mūsu ekonomikas pamatā arvien vairāk būs pakalpojumi, rūpniecības nozare joprojām būs svarīgs pīlārs. Tā ir arī nozīmīgs nodarbinātības avots, aizpildot darba tirgus vidējo segmentu un palīdzot novērst sociālo polarizāciju. Tādēļ mums ir jāmodernizē ekonomika, veicot konkrētus pasākumus ES, dalībvalstu, reģionālajā un vietējā līmenī (sk. 8. attēlu). Tas nenozīmē mākslīgi uzturēt panīkušas nozares pie dzīvības; tā vietā mums būtu vairāk jāiegulda nākotnes nozarēs un darba ņēmējos, galveno uzmanību pievēršot jaunām ražošanas tehnoloģijām un ar tām saistītiem rūpniecības (datu) pakalpojumiem. Eiropas digitālajam vienotajam tirgum[27] un inovāciju stratēģijām būtu jāpalīdz Eiropas uzņēmumiem kļūt par pasaules līmeņa dalībniekiem un ātri reaģēt uz jaunajām tendencēm tehnoloģijā.

Būtiskie elementi ir šādi.

- **Inovācija:** ES dalībvalstīm un to reģioniem ir jāvirzās augšup pa vērtības ķēdes posmiem un jāizmanto savas salīdzinošās priekšrocības. Jaunizveidotiem un novatoriskiem uzņēmumiem ES reģionos būtu jāsadarbojas ar vadošajiem dalībniekiem, lai tie varētu iekļauties globālajās vērtību ķēdēs. Novatorisko tehnoloģiju produktivitātes sniegtajiem ieguvumiem vajadzētu būt pieejamiem ekonomikas plašākās kategorijās. Uzņēmumi, kas aktīvi izmanto tehnoloģijas, ir piecas reizes ražīgāki nekā citi uzņēmumi, savukārt mazāk nekā 20 % no ražojošiem MVU izmanto modernākās tehnoloģijas, tāpēc ir jāpieliek lielākas pūles, lai paātrinātu to izplatīšanu.

AREUS ir projekts, ko līdzfinansē Eiropas Savienība ("Apvārsnis 2020") un kurā galvenā uzmanība ir pievērsta tam, kā samazināt enerģijas zudumus un optimizēt resursu izmantošanu robotizētā ražošanas procesā. Tā galvenais iznākums ir viedais tīkls, kas ļauj samazināt gan enerģijas, gan materiālu apjomu. Kopumā tas var ietaupīt 5–9 % no rūpnīcas enerģijas patēriņa, iespējams, līdz pat 20 %. Šajā programmā piedalās Itālija, Latvija, Zviedrija, Dānija, Vācija un Somija.

Saskaņā ar **iniciatīvu *Vanguard*** 30 Eiropas reģioni īsteno sadarbību, veicot ieguldījumus inovācijās, piemēram, sadarbībā ar rūpniecības nozari izstrādājot projektus, kuros izmanto 3D drukas tehnoloģijas, lai radītu metāla ieliktņus, kas ir daudz vieglāki un elastīgāki.

[27] Sk. Digitālā vienotā tirgus stratēģiju Eiropai, COM(2015) 192.

Beļģijā augsti kvalificētiem pētniecības un izstrādes darbiniekiem ir pieejams atbrīvojums no nodokļiem, kā rezultātā būtiski samazinās nodarbinātības izmaksas pētniekiem.

Portugāles MVU ir izstrādājis lietotni, kas ļauj pircējiem skenēt produktus, lai izvairītos no rindām pie kases un sastatītu iepirkumu sarakstu ar veikala izkārtojumu. Saņemot finansējumu no pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" EUR 1,2 miljonu apmērā, tas ir attīstījies starptautiskā mērogā, atverot birojus Porto, Berlīnē un Sanfrancisko.

Barselona, Amsterdama, Kopenhāgena, Parīze, Berlīne, Lisabona un vairākas citas Eiropas pilsētas ir izstrādājušas **pilsētvides inovāciju politiku**, lai nodrošinātu birojus ar zemu izmaksu līmeni, atbalstu biznesa inkubatoriem, bezmaksas konsultācijas uzņēmējiem vai programmas uzņēmēju kopienu atbalstam.

- **Ieguldījumi:** nodrošināt inovatīviem uzņēmumiem piekļuvi finansējumam, nodrošināt ieguldītājiem labvēlīgu tiesisko regulējumu un attīstīt kritisko infrastruktūru, tostarp digitālajā, enerģētikas un transporta jomā. Privātā sektora iestādes var sadarboties ar Eiropas Stratēģisko investīciju fondu, un kapitāla tirgu savienība var palīdzēt paplašināt finansējuma avotus novatoriskiem uzņēmējiem un uzņēmumiem.

Investīciju plāns Eiropai gūst konkrētus rezultātus. Kopš 2017. gada aprīļa sākuma tas ir atbalstījis kopējo ieguldījumu apjomu EUR 183,5 miljardu apmērā. Šie darījumi attiecas uz visām 28 dalībvalstīm, un paredzams, ka tie sniegs labumu vairāk nekā 388 000 MVU un uzņēmumiem ar vidēji lielu kapitālu.

Ar EUR 42 miljardu kopējo budžetu **Francijas *Banque publique d'Investissement*** *(BPI)* sniedz atbalstu inovatīvu jaunu uzņēmumu izveidei, nodrošinot uzņēmējiem sākumkapitālu, un ir sekmējusi daudzus panšķumus digitālajā jomā.

- **Nozaru politika**[28]: nozīmīga prioritāte ir vēl vairāk stiprināt Eiropas pāreju uz digitālu, dekarbonizētu un augstāka līmeņa aprites Eiropas ekonomiku, pilnībā integrēt ilgtspējīgas attīstības mērķus Eiropas politikā un ievērojami padziļināt digitālo vienoto tirgu, lai izstrādātu kopīgus ES noteikumus un standartus nolūkā veicināt ieguldījumus nākotnes tehnoloģijās.

Paziņojumā par Eiropas sadarbīgās ekonomikas programmu[29] ir paredzēti skaidri ES noteikumi un politikas ieteikumi, lai palīdzētu iedzīvotājiem, uzņēmumiem un ES valstīm pilnībā gūt labumu no jauniem uzņēmējdarbības modeļiem un veicināt līdzsvarotu attīstību, piemēram, kolektīvi finansētām transporta platformām vai kolektīvi finansētām mājokļu īres platformām.

Pateicoties tās politikai attiecībā uz ierobežotu motorizēto transportlīdzekļu satiksmi, dodot priekšroku gājējiem, riteņbraucējiem un sabiedriskajam transportam, **Ļubļanas** pilsēta tika atzīta par 2016. gada Eiropas Zaļo galvaspilsētu. Pilsētas ekonomikas izaugsme 8 % apmērā 2016. gadā pārsniedza visus iepriekšējos gada rekordus, un to veicināja lielākas ieguldījumu iespējas un produktivitātes nosacījumi, ko radīja ilgtspējīgas infrastruktūras attīstība, kura piesaistīja un veicināja tūrismu.

- **Regulējums un nodokļu politika**: jauniem uzņēmējdarbības modeļiem būtu jāatbalsta uzņēmējdarbība, vienlaikus nodrošinot vienlīdzīgus konkurences apstākļus. Visos politikas veidošanas līmeņos ir jānodrošina, ka normatīvā vide ir vienkārša un atbalstu sniedzoša uzņēmējiem, jo īpaši MVU. Tas nenozīmē regulējuma *atcelšanu* vai sacensību par zemākajiem standartiem, bet gan *lietpratīgu* regulējumu. Vienlaikus valdībām ir jānodrošina, ka nodokļu politika joprojām ir atbilstoša, ņemot vērā digitalizāciju un jaunus uzņēmējdarbības modeļus, un ka uzņēmumi maksā nodokļus tur, kur faktiski tiek gūta peļņa.

Saskaņā ar Komisijas labāka regulējuma programmu Komisija padara uzņēmējdarbību vieglāku un lētāku, ES līmenī vienkāršojot tiesību aktus un noteikumus. Vienots Eiropas tiesību akts datu aizsardzības jomā, ko pieņēma 2016. gada aprīlī, aizstās 28 valstu tiesību aktus un ļaus ietaupīt līdz EUR 2,3 miljardiem gadā. Jaunais ES tiesību akts nozīmē tiešu labumu iedzīvotājiem, nodrošinot labāku datu aizsardzību, un uzņēmumiem, kuriem tiks samazināts administratīvais slogs un kuri varēs darboties vienota tiesiska regulējuma ietvaros visā Savienībā.

Pateicoties vienkāršajai un pārdomātajai normatīvajai videi, **Dānija** pastāvīgi tiek atzīta par vienu no trim vadošajām[30] valstīm pasaulē, kur ir viegli nodarboties

[28] Piemēram, energoietilpīgu nozaru jomā, pārtikas piegādes ķēdēs, kosmosa nozarē vai automobiļu rūpniecībā.

[29] COM(2016) 356.

[30] Pasaules Banka, "*Doing business 2017*".

ar uzņēmējdarbību. Iespēja veikt gandrīz visas procedūras tiešsaistē padara šo valsti par vienu no efektīvas uzņēmējdarbības vadības līderiem.

Ieviešot visas minētās politikas jomas ES **iekšējā tirgū**, kas ir lielākais tirgus pasaulē, tiks radīts izejas punkts tam, lai Eiropas uzņēmumi varētu paplašināt savu uzņēmējdarbību globālā mērogā. Vienotā tirgus nostiprināšana ietver gan politiku un izpildes pasākumus ES un valstu līmenī, gan atturēšanos no jaunu šķēršļu izveides, piemēram, mazumtirdzniecības nozarē. Lai nodrošinātu labvēlīgu uzņēmējdarbības vidi un stiprinātu dalībvalstu ekonomiku, Eiropas pusgadam būtu arī turpmāk jākalpo par mehānismu, ar kuru koordinē politiku Eiropas Savienībā. Dalībvalstīm būtu jāpiemēro politika, kas uzlabo ražīgumu, sekmē iekļautību un vairāk resursu novirza ieguldījumiem inovācijā, izglītībā un konkurētspējas ilgtermiņa virzītājspēkos.

4.3. … ciešā sadarbībā ar reģioniem, kuriem ir vairāk nodrošinātas iespējas

Lai gan globalizācijas ieguvumi ir jūtami daudzviet, izmaksas bieži ir lokālas. Ekonomikas fundamentālas pārmaiņas notiek vietējā līmenī, kur notiek ražošanas un iedzīvotāju mijiedarbība. Tādēļ mums ir jāpievēršas reģionālām un vietējām ieguldījumu vajadzībām, prasmju trūkumam un regulatīviem šķēršļiem, lai nodrošinātu, ka labumu no iekšējā tirgus var gūt visi reģioni un ka tie labāk sagatavojas globalizācijas radīto izaicinājumu pārvarēšanai. Eiropas strukturālie un investīciju fondi kopā ar dalībvalstu iemaksām sniedz atbalstu EUR 67,6 miljardu apmērā, lai palīdzētu reģioniem ar pārdomātas specializācijas stratēģijām, kas attīsta to stiprās puses, palīdz tiem virzīties augšup pa vērtības ķēdes posmiem un stimulē privātā sektora ieguldījumus, novirzot ieguldījumus uz būtiskākajām prioritātēm un problēmām, vienlaikus novēršot intelektuālā darbaspēka emigrāciju un lauku pamešanu. Daudzos gadījumos šai pārejai nav jāizpaužas kā traucējumus izraisošai un ar augstajām tehnoloģijām saistītai transformācijai, bet drīzāk kā papildu inovācijām, kas nodrošina nākotni arī tradicionālākām rūpniecības nozarēm.

Visā Eiropā ir jāturpina attīstīt un saistīt inovāciju kopas, kas savieno uzņēmumus, universitātes, jaunizveidotus uzņēmumus, investorus un vietējās pašvaldības. Daudzi Eiropas reģioni ir izdevīgā pozīcijā, lai izmantotu globalizācijas sniegtās iespējas. Savukārt citi reģioni sakarā ar starptautisko konkurenci un tehnoloģiskajām pārmaiņām saskaras ar lielāku risku zaudēt daudzas darbavietas. Neaizsargāti reģioni ir atrodami visā Eiropā, tomēr lielākā daļa atrodas Dienvideiropā, Centrāleiropā un Austrumeiropā, un uz tiem ir koncentrēta ES politika konkurētspējas veicināšanai un izturētspējas stiprināšanai.

Pēc liela Zviedrijas autoražotāja bankrota 2011. gada decembrī vairāk nekā 3000 cilvēku zaudēja darbu Trolhetanas (*Trollhättan*) pilsētā Zviedrijas dienvidu daļā. Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fonds piešķīra EUR 5,4 miljonus, lai palīdzētu 1350 darbiniekiem, kurus atlaida uzņēmums un 16 tā piegādes uzņēmumi. Kopš tā laika pilsēta ir aktīvi rīkojusies un, neraugoties uz darbavietu likvidāciju, ir samazinājusi bezdarbu par ceturto daļu. Bezdarba līmenis šodien ir vēl zemāks nekā agrāk, samazinoties no 16 % līdz 12 %. Panākumi liecina par stipru uzņēmējdarbības garu tādās nozarēs kā būvniecība, transports un kosmiskā aviācija. Darbību ir sākuši daudzi jauni uzņēmumi, kuri nodarbina aptuveni 1000 cilvēku. Tiem, kurus atlaida no darba uzņēmumā *Saab*, tika piedāvāta iespēja studēt, nepazaudējot tiesības uz bezdarbnieka pabalstu, tāpēc daudzi izmantoja iespēju mācīties jaunai karjerai.

Īpaša uzmanība būtu jāpievērš arī tādu lauku kopienu izturētspējas stiprināšanai, kurām draud nespēja pielāgoties globalizācijai vai demogrāfiskajām pārmaiņām. Mūsdienīgai kopējai lauksaimniecības politikai ir būtiska nozīme, lai veicinātu konkurētspēju lauksaimniecības un pārtikas nozarē un sekmīgi iekļautos starptautiskajos tirgos, veicinot augstus standartus.

Padarīt Eiropas ekonomiku konkurētspējīgāku, ilgtspējīgāku un izturētspējīgāku globalizācijas apstākļos un nodrošināt, ka tā rada nepieciešamos resursus, lai nodrošinātu tās sniegto ieguvumu taisnīgāku sadali, ir kopīga visu pārvaldības līmeņu atbildība.

7. attēls. Globalizācijas iespēju izmantošana – kopīgs uzdevums

Eiropas Savienības līmenis

Tirdzniecības nolīgumi, lai atvērtu tirgu un panāktu vienlīdzīgus konkurences apstākļus
Pasākumi, globāla mēroga taisnīguma nodokļu jomā un pārredzamības nodrošināšanai
Augstāku globālā regulējuma standartu veicināšana
Tirdzniecības aizsardzības mehānismi
Eiropas budžets (piem., Eiropas Stratēģisko investīciju fonds (*EFSI*), Eiropas strukturālie un investīciju fondi (ESIF), Globalizācijas pielāgošanās fonds, "Apvārsnis")
Eiropas ārējo investīciju plāns
Attīstības palīdzība
Produktu un pārtikas nekaitīgums

Dalībvalstu līmenis

Izglītības un apmācības sniegšana
Aktīva darba tirgus politika un instrumenti, lai palīdzētu darba ņēmējiem
Sociālais taisnīgums, izmantojot nodokļu sistēmu
Attīstības palīdzība
Valsts ieguldījumu plāni
Infrastruktūras izdevumi
Pētniecība un izstrāde

Reģionālais līmenis

Modernas infrastruktūras nodrošināšana
Kopu politika un vieda specializācija
Sauszemes un jūru loģistikas tīkli
Efektīva reģionālo fondu izmantošana (piemēram, *EFSI*)
Izglītības un apmācības sniegšana

Vietējais līmenis

Viedās pilsētas risinājumi
Migrantu integrācija
Inovāciju centri un uzņēmējdarbības inkubatori

Avots: Eiropas Komisija.

5. NOSLĒGUMS

Ciešāka globāla ekonomiskā sadarbība un tehnoloģiskais progress rada iespējas un izaicinājumus, cerības un bailes. Kaut arī fakti liecina, ka Eiropas ekonomika, uzņēmumi un iedzīvotāji joprojām gūst ļoti lielu labumu no globalizācijas, šis labums nav automātisks un nav vienmērīgi sadalīts Eiropas reģionu un iedzīvotāju starpā.

Bailes ir tikpat reālas un dažos gadījumos pamatotas. Globalizācija un ar to saistītās tehnoloģiskās izmaiņas pārveidos mūsu dzīvi nepieredzētā ātrumā. Šis process nebūs vienmērīgs, bet to nevarēs apturēt vai pagriezt pretējā virzienā. Tagad ir jautājums, vai Eiropa var rast kopīgu izpratni par turpmāko virzību, lai efektīvi pārvaldītu šādu pārmaiņu.

Daži vēlas aizslēgt visas durvis pat pie pašu valsts robežām. Viņi pat apšauba, vai vienotais tirgus nedod iespēju pārāk lielai preču, kapitāla, darbaspēka un pakalpojumu brīvai apritei Eiropas Savienībā. Taču Eiropas integrācijas pagriešana pretējā virzienā mūs novestu strupceļā.

ES 27 dalībvalstis joprojām ir pasaulē lielākais tirdzniecības partneris, investors un attīstības palīdzības sniedzējs. Mēs esam dziļi integrēti globālajās vērtības ķēdēs, un arī turpmāk mums būs liela nozīme, pat citu varu attīstības kontekstā. Tā vietā, lai sēdētu bezdarbībā un ļautu globalizācijai veidot mūsu likteni, mums ir iespēja ietekmēt globalizāciju saskaņā ar mūsu vērtībām un interesēm.

Šeit izklāstītie pierādījumi skaidri liecina, ka globalizācijai var būt labvēlīga ietekme, ja to pienācīgi izmanto. Ārpus ES robežām efektīva Eiropas ekonomikas diplomātija palīdzēs sagatavot globālo noteikumu kopumu un nodrošinās, ka Eiropas uzņēmumi var gūt panākumus strauji augošajos starptautiskajos tirgos. To ilgstošie panākumi palīdzēs uz vietas radīt vairāk un labākas darba vietas mūsu iedzīvotājiem. Tāpat mums nebūtu jāvairās īstenot pasākumus, lai atjaunotu vienlīdzīgus konkurences apstākļus gadījumos, kad tie ir apdraudēti.

ES robežās kopīgi noteikumi regulē pasaules lielāko vienoto tirgu un nodrošina augstus standartus. Uzņēmumi, kas darbojas ar inovatīvām un pielāgojamām māju ekosistēmām, piemēram, Vācijas uzņēmums *Mittelstand*, arī var gūt panākumus pasaules tirgos. Augstas kvalitātes izglītība un apmācība, piemēram, Somijā vai Igaunijā, palīdz iedzīvotājiem iegūt prasmes un izturētspēju, kas nepieciešama, lai varētu efektīvi pielāgoties. Aktīva darba tirgus politika un efektīva ienākumu pārdales politika nodrošina sociālo kohēziju un palīdz novērst sociālo atstumtību, kā tas notiek Dānijā, Zviedrijā un citās valstīs.

Tāpēc globalizācijas iespēju izmantošana sākas no mums pašiem. Eiropai ir jārīkojas, lai taisnīgāk sadalītu globalizācijas sniegtos ieguvumus saskaņā ar mūsu solidaritātes un ilgtspējības principiem. ES vajadzētu būt inovatīvai un konkurētspējīgai ekonomikai, kurā piedalās pasaulē vadošie uzņēmumi un iedzīvotāji, kas var pielāgoties pārmaiņām un spēj radīt labklājību, kas nepieciešama mūsu sociālā modeļa saglabāšanai.

ES iestādes to nevar izdarīt vienas pašas, – tiem ir jābūt kopīgiem ES un tās dalībvalstu centieniem. Valstu valdības ir galvenokārt atbildīgas par svarīgākajiem politikas instrumentiem. Reģioniem, pilsētām un lauku apgabaliem būs jāpielāgojas. ES var atbalstīt, un tā sniegs atbalstu ar tās rīcībā esošajiem instrumentiem.

Mūsu iedzīvotāji vēlas saņemt skaidras atbildes par to, kā mēs varam sadarboties. Tāpēc ar Balto grāmatu uzsāktās debates par Eiropas nākotni ir tik svarīgas. Eiropa, kas zina, kādu nākotni tā vēlas, var arī palīdzēt pasaulei radīt labāku nākotni, sniedzot labumu visiem.

© Eiropas Savienība, 2017
Atļauts izmantot citur, norādot avotu.
Eiropas Komisijas dokumentu atkalizmantošanas politika ir noteikta ar Lēmumu 2011/833/ES (OV L 330, 14.12.2011., 39. lpp.).

NA-04-17-423-LV-N

Publikāciju birojs

ISBN 978-92-79-68209-4
doi:10.2775/252147